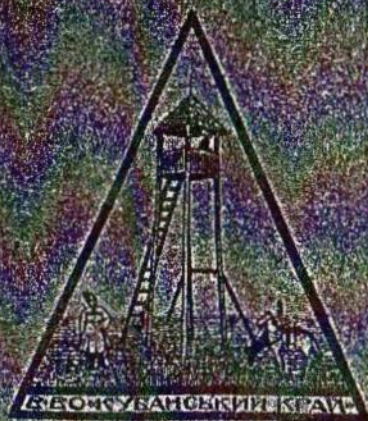

КУБАНСЬКИЙ КРАЙ

Орган неперіодичний

III

П Р А Г А

1930

КУБАНСЬКИЙ КРАЙ

III

3 березня 1930.

.....

Г.Ганько.

ДВІ ЕМІГРАЦІЇ.

Року 1917 на просторах бувшої Російської імперії відбулося дві революції. Одна - це знесення феодально-поміщицького ладу, друга-визволення народів, які були поневолені Росією.

Еміграція є побічний продукт кожної революції.

Частина російського суспільства не помирилася з більшовицьким ладом на своїй батьківщині і після невдалих спроб позбутися більшовиків, відійшла на еміграцію. Це є еміграція суто політична, основною ознакою якої є ворожість до режиму, що запанував у Росії. Політична революція перемогла; російська еміграція - це подолані противники режиму, який революція дала Росії на сьогодні.

Національна революція закінчилася поразкою народів, що поривалися до визволення. У наслідок цього на еміграції опинилися провідні кадри їх, уряди нових держав, що повстали під час революції, їхнє військо, маси цивільних біженців. Національна еміграція-це переможені проводирі національної революції, а основною ознакою її є ворожість до держави, що утрималася на Сході Європи, яка прибрала назву ССРСР.

Як бачимо, походження цих двох еміграцій неоднакове. Різняться вони ще й пориваннями та завданнями своїми, відношенням до більшовизму, а також методами боротьби за свої цілі. І настільки різниця між цими двома еміграціями є великою, що можна говорити про прирву між ними, про два фронти не тільки протилежні, а навіть ворожі: на одному з них збитою лавою стоїть ціла російська еміграція, починаючи від "кириловців" і кінчаючи соціалістами, а на другому-еміграція поневолених Росії-

сю народів: українська, грузинська, азербейджанська, кубанська, донська, "горська", армянська, білоруська.

Прирівняння російських монархістів до соціалістичної й демократичної еміграції російської є оправданим. Бо психологія і цих крайніх груп російської еміграції-монархістів і соціалістів- і всіх переходових її відтінків є однаковісінька. Психологія ця-викинутих із батьківщини є в о ї м народом вождів, яким не пощастило приборкати анархію та затримати розпад російської державної машини. Їх заступили інші, більшовики, хай авантюристи й міжнародні злодії. /Російський народ пішов за більшовиками, що й дало їм змогу взяти у свої руки владу/.

Національні емігранти пішли на еміграцію через те, що їхня національна революція була силомиць припинена у розвиткові своєю російськими імперіялістами-більшовиками. Лише через те, що фізична сила була переважаючою на боці більшовиків, національні провідні кола молодих держав не могли утриматися на своїй території і примушені були піти на еміграцію.

Можна напевно сказати, що коли б Росія не посилала свого війська на Україну, Грузію, Кубань, Дон, Азербейджан і т.ін., ці республіки існували б і тепер, як існують Польща, Латвія, Литва, Естонія й Фінляндія. Бо і Україна, і Грузія, і Кубань, і Дон і т.ін. були протибільшовицькими, бо більшовизм - явище чисто російське, тільки на російському ґрунті міг він і народитись і вбитися в силу.

У першій-російській еміграції основне завдання-скинення більшовиків, як правячої партії, як влади. У другій-національній еміграції-скинення більшовиків розглядається лише, як засіб до досягнення іншої, вищої, основної мети-здобуття власної державності. Бо тільки через більшовиків і тримається поки що стан поневолення "іногородців", що пробудилися до самостійного життя. Бо тільки більшовизм із властивими йому внаряддями політики може ще де-який час панувати над народами, які складають імперію Світів.

До речі буде тут сказати, що російські емігранти у своїй ненависті до більшовицької влади, як до соціально й політично чужої їм стихії, дуже часто

розв'язують - більшовиків у т.ч. що вони об'являють

ють Росію", не дбаючи про збереження єдиної не-
ділимий Росії. Обвинувачення цілком безпідставне.
Адже більшовики все роблять, щоб приборкати виз-
вольні поривання поневолених народів та щоб
зміцнити єдину неділиму Росію. Очевидно тут має
місце звичайна логічна помилка: співіснування двох
явищ-більшовизму й сепаратизму-приймається за на-
явність між ними причинного зв'язку-більшовизм, мо-
вляв, сприяє сепаратизмові.

Різниця в основному-в меті, що ставить собі
одна і друга еміграція, приводить і до різниці у
відношенню як до окремих подій у Союзі, так і до цілої політики більшовиків. І це най-
яскравіше виявляється у відношенню до зовнішньої
політики більшовиків, де вони виступають, як влада
Росії, де вони заступають інтереси московського
народу.

Для національної еміграції кожний зовнішній
удар по ССРСР-чи то буде розірвання дипломатичних
зносин із Англією, чи захоплення Китаєм Східно-Ки-
тайської залізничної-кожна така подія є ударом по
окупаційній російській владі, що зменшує її пре-
стиж, ослаблює її могутність, значить скорочує дні
її існування. Для російської еміграції влада біль-
шовицька-це влада російська, і підризок її престижа
пошкодження її інтересів-це підризок престижа й по-
шкодження інтересів російських. Російський патрі-
отизм, як бачимо, бере гору над ненавістю до біль-
шовиків. Слова "соціяліста" Керенського з приво-
ду московсько-китайського конфлікту: "досить бу-
де двох-трьох руських дивізій і престиж Росії на
Далекому Сході врятовано", якраз про це свідчать.

Так само і в тактиці боротьби проти більшови-
ків. На кого їм спертися у цій боротьбі? Хто є
"наш", а хто "їхній"? Такі запитання ставлять со-
бі політичні проводирі російської еміграції. Бо
все ж таки ВКП є в с е р о с і й с ь к а кому-
ністична партія, і серед членів її є багато росій-
ських патріотів, які інтереси Росії ставлять вище
інтересів комуністичного інтернаціоналу. І росій-
ські емігранти з тривогою стежать за боротьбою у
лавах комуністичної партії, сподіваючись знайти
між комуністами собі союзників. Звідци гасло, що
проголосив Мілюков, а підхопив Керенський- ставка
на "беседовських", ставка на тих що без "5 хвилини

у Табор
пересімає
і
більшовиків
до поролання

російської еміграції. Імпонують більшовики де-кому з росіян і своїм месіанізмом, своєю ставкою на провідництво у світовій революції, своєю агресією, що розповсюджується на цілий світ. У більшовиках ці росіяни пізнають самих себе, свою "широку" натуру.

Для багатьох російських емігрантів найбільш - шим ворогом є не більшовики, а провідники народів, поневолених Росією. Бо під кутом зору ідеалу російської державності більшовики все ж у багатьох випадках роблять "істинно русское дело". Щоб! Скільки народів, що з ярма московського були ви-пряглись, уже приєднано до Росії і навіть китай - ську залізницю більшовики назад одбили...

Інша справа у національній еміграції. Ворог її визначається яскраво - це Москва, імперіялістична Росія. Для цієї еміграції ясно, хто свій. Свій - це народи, Росією пригночені й упосліджені. І боротьба тут іде цілком у іншій площині. Це не боротьба за владу і провід над народом, а боротьба наро-да за своє право творити вільне, незалежне життя на своїй землі.

Найяскравіше виступає відмінність поглядів обох еміграцій у справі майбутнього кінця більшовизму. У попередньому числі "К.К." ми вже на-креслили ті шляхи, якими, на наше глибоке переко-нання, більшовизм простує до свого кінця. Цей кі-нець - розпад СРСР. Цей кінець є най-правдоподібніший із усіх, і цього не заперечують ті, хто щільно й уважно придивляється до подій у СРСР. Так, Пауль Шефер, довголітній московський кореспондент німецької газети "Берлінер Тагеблят" ствержує у своїй статті в "Обсервері", що неминуча катастрофа державного ладу в СРСР насувається. Цього не можуть не бачити і російські емігранти. Але ця найправдоподібніша ймовірність приводить їх у зах. Росіяни її не хочуть, вони її бояться. "Пренебрегая упреками в угашению революционного духа, я, во имя спасения России от нового и может быть последнего развала, не хотел и не хочу нового взрыва", каже Керенський /"Дни" ч. 65/. "Возмо-жен... ряд национальных восстаний и отпадения тех восставших от основного государственного ядра. Такой исход определяется словом - хаос. Такой путь представляется опасным и нежелательным с российской национальной точки зрения".

Мілюков у своєму докладі у Празі /"Последние Новости" ч.201/. І Абрамович, російський с.-д., рішуче підкреслює, що він не хоче нової революції, бо нова революція несе за собою небезпеку для Росії /в своєму берлінському докладі/.

Жах перед звільненням поневолених народів із під влади Москви, перед "розпадом держави", є характерним для всіх прогнозів, що ставлять російські емігранти.

А для національних емігрантів катастрофа держави Сівітів-це те бахана, чого вони чекають. Такі прогнози їх не тільки не лякають, а наповнюють і радістю, і новою вірою й завзяттям.

Бачимо, що ці дві еміграції цілком відмінні по своїй природі і що у них немає точок дотику. Що у їх нема й не може бути спільної мови, нема й не може бути спільної плятформи.

Отже, доводиться не тільки "роздільно йти, але й "роздільно бити". Та більше: у дванадцяті години обидві ці еміграції опиняться на різних боках фронту. Національна еміграція піде визволяти свої народи з московського ярма та будувати свої держави, а російська кинеться чим-дуж рятувати єдину неділиму Росію, поневолювати народи.

Але ми мусимо безсторонне визнати, що правда на боці еміграції національної. Бо правда завжди була, і й буде на боці поневолених, що повстають, визволяються. Бо загально-людським ідеалом є, щоби не було народів-рабів. І загальний розвиток людства і ціла історія його змагань простує цим шляхом. Спостерігаємо ж, що творення власних держав, як завершення національного ідеалу, це є ознака часу, це є напрямна загально-людського поступу. Так, правда з нами, а не з російськими більшовиками чи російськими емігрантами. І ми, національна еміграція, "сепаратисти", як нас називають охочі до панування над народами і праві й ліві москалі, простуємо вперед, про це не забувавши.

Але й "зовнішня правда", обставини боротьби тех на боці національної еміграції і проти еміграції російської.

Як ми бачили, у цієї останньої є один лише негативний ідеал-повалення більшовизму. Спільного для цієї еміграції "позитивного" ідеалу поза створенням єдиної неділимої у неї нема. Цілі різних

різноманітні
такі еміграції
російської
вдтинів

що їм тяжко об'єднатися для спільної творчої праці.

У нас є ціль, що об'єднує не лише окремі відтинки кожної національної еміграції, але й усі національні еміграції разом, в одному спільному протибільшовицькому і протимперіялістичному фронті.

Для них, російських емігрантів, не завше ясно, як ставитися до поразок більшовизму на закордонному форумі. Для нас, під кутом зору наших змагань, є певно означена розцінка всіх подій, де б і як вони не відбувалися.

У них відсутність певности, що їхній народ російський не піде проти них. Для нас ясно, що наш народ є проти російської окупації під яким би виглядом вона не існувала. Лише поки що не має він сили змагатися з окупантом. У слушний час він знайде ці сили.

Нарешті для них-та неминуча катастрофа більшовизму, що насувається-це хаос, анархія, яких за всяку ціну треба уникнути. Для нас - ми вітаємо цей "хаос", бо він означатиме кінець поневолення.

Російська еміграція живе минулим. Вона бореться з більшовиками за інші соціально-політичні ідеали, але свій державний ідеал вона зберегла той самісінький, з яким вийшла на еміграцію. А ідеал цей - "единая-неделимая", панування над поневоленими народами, життя їхнім коштом. "Нічому вони не навчилися і нічого не забули".

Національні еміграції живуть майбутнім. На їхніх прапорах гасла, що відповідають духові епохи. Тому це майбутнє належить їм.

Російська еміграція численна, багата. Має се - перед себе високих учених, дипломатів, має старі міцні звязки з закордоном. По багатству інтелектуальних сил вона стоїть значно вище багатьох інших еміграцій.

Але, коли я думаю про російську еміграцію, коли читаю їхні часописи й журнали, коли розмірковую над їхніми пориваннями, мені хочеться сказати словами їхнього ж поета:

"І незаметно ветер крепкий
Потопит вас среди зыбей,
Как обессмысленные щепки
Разбитых бурей кораблей".

А до національної еміграції може найліпше сто-

сучасне слово великою поетом Дмитро 13 поневолення

Росією народів, що він їх сказав, звертаючись до борців за волю другого, теж поневоленого народу:

"Борітеся, поборете:

Вам Бог помагає.

За вас сила, за вас воля

І правда свята".

Б.О - ко.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ.

Московські комуністи переконалися, що їхні зусилля перевести свою програму у життя не матимуть успіху, поки існуватиме індивідуальний господарь-хлібороб. Справді ж, комуністи хочуть господарство ССРСР вести за планом, а хлібороби не визнають їхніх планів. Комуністи за для успішного переведення своїх планів хочуть ще дужче зміцнити єдину-неділиму, а хлібороби знову їм роблять опір. І особливо хлібороби поневолених народів. Для індустріалізації комуністам аж он-як потрібні засоби. Ці засоби міг би дати, але дати не хоче все той же хлібороб. Во всі комуністичні витівки сидять уже у хлібороба в печінках.

І за що комуністи не візьмуться, вони натикаються на спротив хлібороба-"глитая"-так у ССРСР називається путні господарі.

ССРСР-країна хліборобська. Хліб у ССРСР, країні з дуже великими, але мало розробленими природними багатствами, є головним добром, на якому базується цілий добробут країни. Тому цей добробут у високій мірі залежить від добробуту того, хто хліб здобуває-від добробуту хлібороба. Тому і питання про відношення до хлібороба у комуністів завше мало велике значіння.

Після невдач воєнного комунізму, коли комуністи лагодилися підпорядкувати собі хлібороба силою, прийшов Неп. "Багатійте", сказав хліборобам тодішній ідеолог комуністів Бухарін. І здавалося, що хліборобові дадуть спокій. Але Москві був потрібний хліб. Треба було годувати зруйноване революцією місто, треба було привернути до праці робітників та якомсь налагоджувати промисловість. Хліб був потрібний ще й для того, щоб вивозити його закор-

товари купити за що проробати, щоб було 9 там зон

яких не було в ССРСР. Та треба було ще й закордонних комуністів підготовувати, - відомо ж, що комуністичні партії, де вони не є, живуть на гроші. які дає їм Москва. А хліб міг дати тільки заможний хлібороб. Тоб-то хлібороб із України, Кубані, Дону, бо землі українські, кубанські, донські, взагалі землі півдня ССРСР найбагатші, найродючіші.

Комуністи "або втілись лицом" до хлібороба... Вони мали на думці брати й брати хліб у хліборобів "по доброму", тоб-то забезцінь, давши їм деяку волю у господарюванні. Але хлібороби не захотіли віддавати хліб забезцінь. Вони зрозуміли, що Москва їх визискує, - забирає хліб-це найбільше добро-а за хліб нічого не дає. І на Україні, і на Дону й на Кубані хлібороби почали хліб придержувати, приховувати. А одночасово вони стали допоминатися права на вільне розпорядження своїм добром. Комуністи посадили, що хліба "по доброму" не вистає. А особливо у хліборобів із земель, на яких живуть народи не московського походження - "інородці", бо серед останніх почало зростати почуття національної окремішності, став розвиватися "сепаратистичний ухил", як кажуть московські комуністи. І вирішили комуністи взятися за хліборобів, примусити їх підпорядкуватися московській комуністичній партії, давати потрібні їй засоби, робити на неї.

Напосівши на хліборобів, комуністи почали їх грабувати. "Індивідуальні податки" "на око", облігації державних позик під загрозою висилки чи розстрілу, хлібоваготівля-забрання хліба по цінах у 5-10 разів нижчих, ніж на ринку-це ті засоби, з якими Москва накинулася на хліборобів.

Хліборобське господарство на Україні, на Дону й Кубані було зруйновано. Село та станиця зубожіли. Запанували злидні.

Але головного комуністи все ж не досягли. Вони хлібороба не скрутили, собі його не підпорядкували, слухняним не зробили. Хлібороб відповів комуністам саботажем, зменшенням засіву, нищенням московських агентів та приховуванням хліба всілякими способами.

Комуністам для запроєктованої індустріалізації потрібні тепер величезні засоби. Закордон не дає їм грошей, не позичає. Отже єдиним джерелом

ресурсами
всі такі ж
камінь є
потрібних
зробу та

хлібороб. Щоби примусити хліборобів працювати на Москву, щоби здобути хліба як найбільше, комуністи й надумали колективізувати хліборобське господарство, а хліборобів повернути в кріпаки.

Колективні господарства /колгоспи/ заводилися ще в роках 1918-1919. Але тоді з колгоспів нічого ніяк не вийшло. Бо коли хлібороб і йшов у колгосп, то тільки для того, щоб "обдурити москаля" - одержати субсидію, або пільговий кредит. Прибутковість колгоспів, звичайно, була значно нижчою, ніж прибутковість господарств індивідуальних, і вони трималися виключно при допомозі з боку уряду. Комуністи й махнули було на них рукою. І не згадували про них на протязі майже 10 років. Але завзявшись за всяку ціну підпорядкувати собі хлібороба, вони тепер згадали про цей, забутий уже, невдалий утвір перших часів революції. Колективізація тепер поставлена, як "ударна міра", як чергове й негайне завдання. Вироблено грандіозний план, по якому на протязі б'яти років має бути колективізовано до 1/2 всіх індивідуальних господарств.

Головне завдання колективізації - знищення заможного хлібороба-власника, "глитая", тому колективізація йде рівнобіжно з нечуваною нагінкою на такого хлібороба.

Колгоспи поставлені у привілейоване становище: для них установлені пільги для податків, їм не накидають державних позик, а при хлібозаготівлі з колгоспів менше вимагають, ніж з господарів індивідуальних.

Комуністи взяли хлібороба в лещети. З хліборобів почали стягати по три шкури. Не дають їм і дихати. У кооперативній крамниці вони навіть сірників не можуть купити /а більше купити ніде/. Конфіскація майна, висилка, "стенка" упали на хліборобську голову. І особливо ретельно взялися комуністи за хлібороба восени минулого року під час хлібозаготівлі. І хліборобові нарешті дошкулили. Не тільки заможному, а й бідному. Ленін справді ж мав радію, коли казав: "удари, які призначаються на багатого хлібороба, падають і на середняка". Ми ж додамо, що удари падають на цілу хліборобську клясу, бо нищення заможних хліборобів завше приводить до того, що й біднішим стає хити гірше...

Лиха година примусила хліборобів записувати

—
3 ра
хліба не так були
І більше
до колгоспів. І більше
се

діли. Вони думали, що хлібороб погодився на їхню політику. Але скоро вони побачили, що масова колективізація криє в собі дуже неприємні несподіванки. Виявилось, що хлібороби, йдучи до колгоспів, нищать своє майно, рідуть скотину, палять насіння. Характерні приклади приводить "Економическая Жизнь!" "У станиці Усть-Лабинській син бувшого отамана Колодкін вирубав свій сад, щоб ним не скористався колгосп; те саме зробив "глитай" Пушкарський ст. Джегутинської Баталпашинського району; там же "глитай" Третьяков забрав увесь мед, а пасіку свою знищив" /ч. 35, р. 1930/.

Ось до чого довела політика комуністів! ЦК ВКП видав навіть спеціальний декрет, яким встановлюються суворі кари тому, хто різатиме свою скотину, а м'ясо продаватиме чи сам їстиме. Але ці, нечувані в історії культурних народів, декрети мало допомагають. Хлібороб не хоче віддавати тяжкою працею здобуте майно своє в загальний казан, до колгоспу, де ним розпоряджатимуться прислані з Москви агенти.

Комуністи нищать хлібороба систематично й послідовно. Хлібороби, що записалися до колгоспів, цілковито позбавляються своєї господарської волі. Вони стають наймитами держави, бо мета більшовиків-зробити з колгоспів хлібні фабрики, а учасників колгоспів зробити робітниками на цих фабриках.

І найгірше достатється тим із хліборобів, кого комуністи визнають за "глитайв" /"кудаків"/. Але під "глитая" вони можуть підвести кожного хлібороба. До того ж комуністи завели ще категорію "підкулачників". Кого вони називають "підкулачником", невідомо, але ясно, що під цю категорію можна підвести кого хочеш: і середняка й бідняка, одно слово-небезпечний для Москви елемент.

У першу чергу комуністи все ж нищать заможних хліборобів. Знищення "глитайв" є божим завданням. Навіть ціла програма заходів вироблена що-до боротьби з "глитаєм":

- 1/ відведення їм гіршої землі,
- 2/ позбавлення їх землі,
- 3/ конфіскація засобів виробництва-скотини, майна і т.ін.
- 4/ конфіскація майна, *з висилка їх на примусові РОБОТИ*

Це за те, що хлібороб не гуляв, а працював і має шматок хліба. А коли "глитай" виявить спротив, то у ГПУ найдуться ще й інші способи боротьби-Соловки, а то й "стенка".

Все це у комуністів називається "раскулачиванием" і поставлено в безпосередній зв'язок із колективізацією. Сталін каже: "раскулачування в районах загальної колективізації не є вже звичайна адміністративна міра, тепер раскулачування являє там невід'ємну частину утворення й розвитку колгоспа".

Комуністи великі гадії покладають на колгоспи. Але колгоспи існували й існуватимуть тільки за допомогою уряду. І в Сованому Наркомземі уже стверджують: "По старому в колгоспах пануватиме настрої, що держава робитиме колгоспам допомогу. З такими настроями треба покінчити" /"Економ.Жизнь" од 6.ІІ. 1930/. Дійсно, коли колгоспів було небагато, то це можна було їм давати допомогу. Але коли кількість їх так збільшилася, що вже утворилися цілі колгоспні райони, звідки ж узяти кошти на допомогу та ще коли єдине джерело-господарство індивідуального господаря-"глитая" уже зруйновано, доценту?

Комуністи гадають, що через об'єднання господарств у колгоспи продуктивність сільського господарства збільшиться. Але ми знаємо, що у сільському господарстві великі заклади не мають тих переваг перед дрібними, як це має місце у промисловості. Бо в сільському господарстві грає величезну роль господарь з усіма його властивостями. І це виявляється тоді, коли він працює на своїй, на власній, коли він ходить коло своєї худоби, турбується про свій садок, про власну пасіку.

Комуністи покладають надії ще й на трактор. Трактор-річ добра, але де ж його взяти? Дома, у СРСР, розуміється їх не наробиш скільки треба, а купити закордоном немає за що. І в совітській пресі уже кричать на гвалт-нема тракторів, нема запасових частин до тракторів та немає й досвідчених механіків і т.ін. А до того ж усі ці надії на машинізацію сільського господарства мають і зворотній бік. При машинізації треба менше рук. А що ж робити з армією безробітних, що, звільнившись, ще збільшать хліборобське перенаселення? Так, трактор-річ дуже добра, але й він колгоспи не врятує.

Совітське - велика підприємство і потребує засвід

чених керівників. А де ж комуністи беруть тих керівників? Вони посилають на два місяці робітників-комуністів на спеціальні курси організації сільського господарства. А тоді "ударні команди" цих курсантів посилаються на села та в станиці до колгоспів за доглядачів, за інструкторів, за керівників. Перша така "ударна команда" в кількості 25 тисяч душ уже стала до праці. Оці ось московські доглядачі-посіпаки і будуть підганяти нещасних комуністичних кріпаків.

Але найстрашніша загроза, що виникає в наслідок колективізації, - найстрашніша, бо вона вже існує сьогодні, а завтра - з початком ярового засіву, стане реальним нещастям, новою катастрофою, що принесе і голод і смерть людям - де взяти насіння для засіву? У колгоспи пішли хлібороби без зерна, бо "влада ж повинна їх усім забезпечити". І починаються нові турботи, нова нагінка - збирають насіння. Але "збірка усупільненого насінняного фонду в колективних господарствах відбувається незадовольняюче. Це загрожує зривом посівної кампанії", констатує Союзний Совнарком /"Економ. Життя"-ч. 35, р. 1930/. "Тому, що збірка насінняного фонду відбувається цілком незадовольняюче, допустити відсрочку збірки - для цілого СРСР до 25. II, для Кубані - 15. II, для України - 20. II" - підтвержує вищий орган Ц.К. ВКП/б/ від 5. II. 1930.

Треба давати відсрочку, бо на 15. I, на призначений термін, зібрано тільки... 7 % /1/.

"С семфондами из рук вон плохо" - друкує великими літерами "Економическая Жизнь".

Але сумніву бути не може - зерно комуністи зберуть. Від рота голодного населення відірвуть, а зберуть. Хоч би тисячі й мільйони людей згинуло з голоду...

Законами ГПУ та "ударними командами", можливо, й пощастить знищити індивідуального господаря-хлібороба. Але, нищучи хлібороба, комуністи рубать суцок, на якому сидять. Вони самі собі копають яму, в яку і впадуть, тричі прокляті людьми. Бо в сучасних умовах життя в СРСР хліб - це найбільше добро - може дати тільки індивідуальний господар-хлібороб.

Ю.Леглеч.

ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ССРСР.

Як відомо, ССРСР складається з 6, так званих, федеративних республік: Російської, Української, Вілоруської, Закавказької, Туркестанської, Узбекстанської. До де-яких із цих республік входять, як складові частини, автономні республіки. РСФСР складається з великого числа таких автономних республік і автономних областей - як татарська, башкірська, німецька і т.ін. До УССР входить, як автономна частина, Молдавська Республіка. Закавказька федерація складається з 3-х республік - Грузинської, Армянської та Азербейджанської.

Різниця між федеративною й автономною республікою формально полягає у ступні централізації-себ-то федеративна республіка в порівнянні з автономною має більше простору у своїй діяльності, більше галузів адміністрації віддані органам республіки. Так стоїть справа формально. Фактично ж єдиним господарем на цілому просторі Совітського Союзу є ВКП - Всеросійська Комуністична Партія з центром у Москві. Уряди федеративних і автономних республік - це лише відпоручники комуністичної партії, "приказчики Москви", що слухняно виконують директиви партії. Всі члени цих урядів партійні і підлягають партійній дисципліні, розпорядженням Політбюра, що засідає в Кремлі.

Федерація і автономія - це фікція, але й ця фікція означає великий перелом, що відбувся у взаємовідносинах народів Сходу Європи. Бо раніше, за царату, була "єдина Російська імперія", був єдиний "русский народ". Тепер нехай лише формально, нехай на папері, але за всіма тими численними народами, що входять у склад Совітської Росії, визнано право іменуватися власним ім'ям і навіть творити власні державні організми.

Що це сталося не в наслідок доброї волі москвовських комуністів, а тільки в результаті відосередніх стремлінь цих народів, ясно з цілої історії утворення Совітського Союзу, коли більшовикам довелося збройною силою приборкувати незалежницьке поривання "іногородців". Це стає ясним особливо тепер, коли, у зв'язку з своїми божевільними планами

—
"сація лістинної" рекомет Русції", більшовики 679

ють на шлях ліквідації і тих фіктивних паперових прав окремих республік.

Так, у зв'язку з колективізацією побудовано Союзний Наркомзем. Досі земельні справи знаходилися в руках наркомземів окремих республік. Тепер для того, щоби мати можливість зосередити в єдиному центрі свою земельну політику, московські комуністи підпорядковують республіканські наркомзем'и єдиному зверхньому союзному органі. А ми знаємо, яка тепер земельна політика більшовиків: це - нищення хліборобської класи, відбирання у неї землі, справжня війна з селом. По своїйму більшовики мають рацію: на війні - як на війні, мусить бути єдине керівництво, єдине командування фронтом.

Останніми часами ми довідуємося і про інші централістичні заходи московської влади. Так, по автономних республіках ліквідуються наркомати внутрішніх справ, а їхні функції передаються відповідним відділам ГПУ. Знову таки зрозуміло. ГПУ - це орган московської влади. І в часи загострення боротьби населення з владою необхідно, щоби цілий апарат, призначений для боротьби з народами СРСР, був єдиний і в руках єдиного центру. Забирають більшовики до центрального керівництва і де-які галузі освіти - головним чином вищої й середньої, цілком правильно розуміючи все значіння освіти в житті народів. Для переведення в життя своїх планів вони потребують відданих їм освічених працівників і тому високі й середні школи хочуть підпорядкувати єдиному керівництву.

Такі централістичні заходи московських комуністів цілковито відповідають цілій їхній політиці і цілій історії комуністичної партії. Дивуватися тут нема чому. Це зайвий раз ствержує, як помилялися ті, що наївно прийняли фікцію за дійсність і повірили у можливість свобідного національно-культурного розвитку народів Сходу Європи під московським комуністичним режимом.

Але сучасна хвиля московського централізму свідчить також і про інше. Вона свідчить про те, що стремління до визволення народів з московської неволі збільшилися до такої міри, що московська влада вже не може покладатися на своїх "прикажчиків" представників різних федеративних і автономних урядів, що навіть і та фікція влади, що була в руках поневолених народів стає загрозою для Москви.

і що при тому стані напруження, якими супроводиться провадження нових більшовицьких експериментів, ця фікція може обернутися в реальність.

Думаємо, що ці нові централістичні заходи уже Москві не допоможуть. І хоч не завжди вірним є положення—"чим гірше, тим ліше", але тут його застосувати можна. Бо разом з колективізацією та індустріалізацією централістичні міри лише збільшують революційну енергію поневолених народів.

Саврадим.

У НАШІЙ СТАНИЦІ^{х/}.

ІХ.

ПО-КОЗАЦЬКОМУ.

Ходили на влови в гори: Гордій Дорош, кум мій Іван Ткач, Гайовий Свирид та я. Чотири дні в горах пробули, та один день стіжив такий дощ, що й в "богатирської хати" не витикались. /У нашій станиці "богатирськими хатами" називають дольмени. - "Колись були люди! Яке, бач, каміння, а два в руках, два в тороках і везе"... - Кажуть козаки/. Хліба було вдосталь, де-що і вбили, то й сиділи собі в "хаті"—пекли шашлик та то балакали, то співали...

Смеркало. Ми повечеряли і вже лаштувалися вкладатися на ніч, коли Гайовий, підкинувши на вогнище дровець, каже:

-А дощ періщить!... Так перебалакали і про кадетів і про більшовиків, хай їм усячина, давайте ще розказувати, хто як женився, або-що... Починайте, Гордію Зіновичу, бо ви ж найстарший між нами!

-А й справді! - Озвався Ткач.

І напосіли гуртом на Дороша.

Дорош і руками замахав, -ні та й ні, -а ми свої - розкажіть та розкажіть...

-Та ви, Гордію Зіновичу, не бійтеся, ми нікому не скажемо! - Звернувся до Дороша Ткач.

-Отаке ще! - Буркнув Дорош, уставляючи в цигарошник цигарку. - Боюсь я, чи що? І ото б я, старі -

х/ ДУВ "К. К." 2. II

стю, про таке розказував, та ще проти-ночі! І вигадать... А лягайте лишень спати! А ну, "ухлай"!

Напалися ми на нього в один голос:

-Та в станиці ще й сонце не заходило! Качатимось, а не спатимемо! Розкажіть! Та розкажіть! Та що-ж тут такого, гріх чи-що?

Подивився він на нас... Подивився - подивився та й каже:

-А вже ж і реп'яхи! Ну, добре вже-добре... Кому-другому зроду б не розказував... Так підкладайте ж там потроху, щоб багаття не погасло!

-Добре-добре, підкладатимемо! - Озвалися разом Гайовий та Ткач.

Дорош узяв головошку і пробурмотів: - Привели таки, причепенді, до гріха! - А закуривши усміхнувся і промовив: - Так скажу вам: багато в житті радості, та інколи й не знаєш, де радість знайдеш!...

Затягся і знов усміхнувся, а ми нашорошили уха.

-Так слухайте ж...

І почав розказувати:

-На вулицю я й до служби не ходив, бо й дале-ченько було та й якийсь я був вовкуватий... А як прийшов із служби, то хоч би й заманулося до дівчат, так уже не личило мені з парубчаками товаришувати... Та й дівчата... знаєте ж, які наші дівчата, - я вже й старий був по-їхньому! А мати, було, дорікає та гризе мені голову, що до служби не женивсь... - "Он як людські сини"... - і те й се... - Ну що-ж, - кавав їй, - така вже моя доля-парубкувати свій вік, не буду ж я женитись, аби женитись...

Дорош примовк, пошпурив цигарку в огонь і звернувся до Гайового:

-А ке-лиш, Свириде, я зроблю з твого самардаку, бо мій щось легкий!

-Та я й сам вам зроблю, Гордію Зіновичу! То ваш, видно, одволожився! - Промовив Гайовий, доставчи кисет.

Він скоренько-скоренько зробив цигарку й подав її Дорошові. Дорош закурив, затягся і, бухикнувши та крутнувши головою, продовжував:

-А якось у неділю іду я в станицю. Весною було, саме окація цвіла... Не далеко й від двору відійшов, дивлюся-курява... Що таке? Глядь-тачанка... коні несуть, а на тачанці дівчина... Я й став...

СТАВ - та аж НАЗАД ПОТОЖИВСЯ, а середині з мене

так і похолонуло... -Як не спину, думаю, як стою, тачанка, повертаючи зрозгону по-над глинищем, перекинеться в глинище і убіє дівчину... -І як уже сталося-не скажу, я як не кинусь та й... а сам опинився під кіньми... Отаке-о!

-Спинили? - Спитав Ткач.

-Спинив же... Над самісіньким глинищем спинив... Дівчина вскочила з тачанки і допомогла мені вилізти з-під коней...

-Де болить?

-Плече...

Та став іти, аж ноги не підніму... Під адила вона мене, спитала, де наша хата та й привезла до дому.

Мати в плач, а батько мац-мац, смикнув, цмокаючи, одну ногу і другу, а потім і руки...

-Та чого ти, стара? Маслаки цілі! Аби -кажи маслаки...

Мати заспокоїлась, а дівчина розказує:

-Вийшла я з церкви, аж мого машталіра нема, а на тачанці чийсь хлопчак... Нема й нема, як у воду впав... Розпитую, чи хто не бачив... -"Був кажуць, а як "достойно" прозвонили десь подався"...

-Коли це приходить, а від його, як із барила... -Іди ж, кажу, сякий-такий, пішки, я й сама поїду!... -Та на свою голову й поїхала... -Іду й їду собі поволі, гав ловлю та вітришки продаю, а віжки й попу -стила. Та тільки з млином порівнялась, аж два буйволи з двору, -коні й хватили, як скажені...

-А, мабуть, злякалися? - Спитав її батько.

-Коли до глинища добігали, хіба ж так каже-злякалася, та дивлюся-ковак назустріч... -Ну, думаю, порятує, бо як ні, -тут мені й аминь!...

-Та ми-кажу-про одно думали! А я-кажу-глядь -несуть, а на тачанці дівчина... Ну, думаю, як не спину, коні-круть, тачанка-хвіть, а дівчині садок зелений!

-А чия ж ви? Чи не Бурнусівна Марійка? - Спитала її мати.

-Бурнусівна...

-А я, бач, пізнала! А що ж це вас не видно було?

-Як мати-каже-вмерла, я поїхала до бабусі і жила в бабусі...

-А, мабуть, кортіло додому? - Допитується мати.

-Так кортіло так кортіло! Що-дня каже думка -

ла: гори мої, гори закубанські, та коли вже вас побачу? А як приїхала, оббігала всі стежечки-доріжечки, якими малою ходила... У бабусі-каже-добре, та дома лучче, бо я до гір звикла...

Дивлюся на неї. - Диво думаю, та й годі! Та чи давно ж було отакеньке! А я, ще як не йшов на службу, частенько бачив Марійку, до школи її возили повз наш двір, - сидить, було, закужане...

- Та коли ж ви вирости? - Питаю. - Скільки ж вам літ?

- Вісімнадцять... - А тоді до матері: - А де ж це ваша невістка?

- Невістка? Яка невістка? Та він же в нас парубок!

А вона аж здивувалася...

- Парубок? А козаки ж молодими женяться!

А мати їй:

- Та хіба ж таки наш Гордій старий, хай Бог мигне? Йому ж тільки двадцять шість, він оце-оце з служби прийшов... Та він-каже-ще й вряник у нас...

Марійка поглянула на мене... А я на неї поглянув...

Наші дали їй меду попоїсти... Ість вона мед, а я її їм очима, ніяк не одірвусь... А воно ж - з лица хоч воду пий!

Та погостювала й поїхала.

Минуло місяців може й з два. Плече в мене не болить, шкандибати перестав, то й забув я за цю пригоду. Та йду якимось у царині по-над пшеницею. Йшов собі-йшов, та й став, як стій, побачивши у пшениці волошки... Дивлюсь я на ті волошки, а серце в мене тук! тук! і мені Марійчини очі викаються. Отак-о!

І з того дня, як здурів. Не їсти мені, не пити не хочеться, ляжу спати-не спиться, а що не зроблю, треба переробляти. Ніяк день-у-день то по - надвір'ю, по по-над річкою, неначе в мене не всі дома, хожу-нужу та під ніс собі мугичу: - "Зелений дубочок на яр похилився"... - Батько вже й бур-бур, а мати: - "Не з чого, як з очей"... - Угадала мати та тільки не догадувалася, чиї очі такого накоїли... - "Це як у царині ось-тоді-он ти був, так з того це дня тобі"... - З того ж, з того... - думаю. - "Не дурно-каже-я закрутку найшла була в пшениці!"

А якимось у неділю скинув я на плече рушницю

Та чі нішов-нішов у гори по-над річкою. Вояки ру -

до... Іду я й іду... Коза з козинятами з гушави-
ни виткнулась, кіт дикий пирснув на дереві над ду-
плом, разів скільки перебіг мені дорогу зайць, а
рушниця моя теліпається... Іду я й іду... Іду та
вспівую: - "... а я, молоденький, пароньки не маю!"
-Коли це-индики... І тільки я подумав: -чій б же
це? - чую на горі співає:

"Зеленая ліщинонько,
Чом не горіш та все куришся?
Гей, молодая та дівчинонько,
Чого плачеш, чого журишся?"

Я й став... Став, а серце в мене тук! тук!-Ей,
та це ж я коло Бурнусівської плантації! -І як хто
мене штовхнув, кинувсь я на гору...

Дерусь я на гору, а мені назустріч пісня ліне:

"Ой, коли б я була суха,
То горіла б, не курилася...
Гей, коли б знала, що за ним я буду,
Не плакала б, не журилася!"..

Здряпавсь я на ту гору крутую та й став під
дубом, одсаплюсь. Коли це в кущах - шмиг! дивлюся-
Марійка... А вона раптом стала й гукнула аж по го-
рах виляски пішли:

-Дівчата-дівчата! Тут багато!

-Марійко-гу! Багато й тут! Тут і папороть мен-
ша!

-Одгукнулися дівчата десь далеко.

А в мене серце тук! тук!

Коли вийшли на чисте й заспівала:

"Ой, глибокий колодязь,

Золотіі ключі.

Авжеж мені докучило

В світі горючки...

Я так і прикипів. Вона співає, а я стою, як
укопаний.

Та бачу - рушила.

-Марійко! - Гукнув потихеньку.

Здрігнула й повернулася. Пізнала і швиденько-
швиденько до мене дрібушить... А я пішов їй назу-
стріч.

-На зайців?

-На яких-питаю-зайців? Я-кажу-так... піду, ду-
маю, в гори... та й пішов... Ішов-кажу-йшов, чую-
співає... Я-на гору... та оце...оце...оце й той...
І дивлюся на неї. А вона на мене дивиться.

Та так і стоїмо ми без слова. І ми хвилину стали

А закмети я її не помітив...
чи годичку...

Коли зітхнула.

-Ожина?-Питаю,поглянувши в кошик,що був у неї в руці.

-Еге... -Каже. -І ожина й зілля.

І вдруге зітхнула. Зітхнула й промовила:

-А я про вас згадувала... а ви?

-Марійко-гу! -Гукнули дівчата десь близьенько.

-Так я-каже-мабуть уже піду...

-А чи можна-питаю-ще коли-небудь прийти мені в гори,га?

-О,авжех!

Сказала о побігла.

З того дня як сто баб пошептало: їм я за трьох,а роблю аж горить... Батько вже й -"Не дуже,не дуже,сину,налягай,а то ще й підірвеш!"-А мати своєї: -"На кого робиш? кому це все здасться?" -А зайшов до нас Пархоменко отаман,так той аж головою покрутив... -"Не халіш-каже-ти себе,Гордію!"

Минув ще який місяць. Двічі я ходив у гори та її не бачив. І знову почав нудьгувати... Коли це,якось уже після Різдва,гукає з вулиці:

-Чи дома є хто?

-А хто там? Ідіть! - Обізвалася мати.

-А чи собаки зілі у вас?

-Та йдіть-ідіть! Шрамко прив'язаний!

Увійшла у двір дівчина.

-Чи не продасте,тють,меду?

-А чом же... Продамо! Скільки вам?

-Та хоч з хунт...

Мати пішла важити мед,а дівчина до мене підступила.

-А ви ж хто-питає-будете? Чи ви не Гордій?

-Гордій.

Дав мені вузлик.

-Це-"катрабант". А ще Марійка казали, що в неділю...

-Що "в неділю"?

-"Що"-не казали,а тільки казали,що в неділю і в ту ж пору.

-А чия ж ти,дівчино?

-Я-каже-Бурнусівська наймичка,Горпина.

Діждав я неділі.Аж дощик... Січе й січе...

-Оце-думає-лиха година!-Та нічого вже не вдієш,осідлав коня та й поїхав... Не по-над річкою поїхав, а навпростець поїхав. Поїхав я на те.

місце, де з Марійкою стрівся та й став у гушавині. Та став так, що мені видно все, а мене не помітно. Зліз із коня й позираю. А дощик січе. Січе й січе... Ждати-пождати-нема... Покурив я раз. Нема й нема... Удруге покурив. -По дощі чи й вийде, думаю, покурю х я ще раз та й поїду... -Коли дивлюся-біжить... біжить-біжить!... Добігла до дуба, стала під дубом і поводить очима, озирається. А в мене серце тук! тук! і я не з місця... Отаке-о! Та, спасибі, кінч чмихнув, то якимсь я отямився.

-Суди-суди! - Кажу. -Я осьдечки!

-Почула й до мене. А заросилося, бідне!

-Давайте-кажу-я вас хоч буркою обгорну!

Ні, до коня-бачу-пнеться.

Узяла його за повід.

-Ходімте-каже-під дуба, бо тут таке держи-дерево, що я й обірвуся.

Прийшли ми під дуба.

-Це ваш-питає-кабардинець?

-Мій.

-А ви добре коня доглядаєте, як огірочок, бач...

Цього вже не збракують! Не бється?

-Ні.

-І не кусається?

-І не кусається. Він-кажу-тільки щуліться.

Почала ляскати коня по шиї та говорити до нього:

го:

-Конику! Кониченьку! Та чого ж ти, хороший мій, щулиси?

Дивлюся на неї.

-А ви, кажу, хоч і городовичка, а в вас, мабуть, козацька кров!

-Авжеж-каже-козацька! Бабуся казала, що Бурнуси з запорожців...

А дощик січе. Січе й січе...

Накинув на неї бурку.

-А я-каже-виходила під дуба. А ви в гори приходили?

-Я двічі-кажу-в гори приходив: раз на заговини зраня, а раз на Різдво у полудень сонце...

Розпиталися, хто коли приходив та й стоїмо. Стоїмо й стоїмо, та дивимосся в очі одне-одному... Та згадав я про "катрабант" і подякував за гостиницю.

-Такий-кажу-тютюнчик був усе кращого й не тре

-Так то х-каже-"дубек" був! Я сама папуші оді-
брала й дала старому Панджі покрити...

А тоді блись-блись очима та пошепки й ка-
же:

-"Ой продала дівчина душу та купила козаку па-
пушу"...

Дивлясь на неї. А вона на мене дивиться... -Не
очі в тебе, думаю, а зироньки!

-А ви-питає-ць пісню знаєте?

-А як же... Я-кажу-багато пісень знаю!

-Так мені вже треба й бігти...

-О!

-Треба... Я б радніша стояти й стояти, та ско-
ро батенько питимуть чай, а мені треба бути дома,
треба наливати...

Скинула бурку, підійшла до коня, лясь-лясь йо-
го по шиї та й каже:

-А за Шариковського я не піду, хоч би він не
шістдесят, а сто шістдесят десятин садив... Ви чу-
ли про такого Шариковського?

-Та чув...

-То-й що-ж?

-Якось-кажу-й бачив його... моїх-кажу-діт і
з себе не поганий...

-А я не піду! Як собі хочите, а я не піду! Чу-
сте, Гордію?

Сказала та й була така.

Подивився їй у слід... Подивився-подивився та
на коника та й поїхав. Якось було мені... і не
втік і не піймав, як кажуть. І радий я, що Марійку
побачив і, неначе, чогось мені не вистачало. Не ко-
ня ж, справді, водив я до неї на "смотр"!

Іду собі підтешцем і їду. Іду та виспівую:
-"Ой, не цвіти буйним цвітом, зелений катране..." І
вже аж до Хрестатого колодязя був доїхав, ось уже
й дома, та ні з того-ні з сього як не заспівав:

"Ой, продала дівчина душу

Та купила козаку папушу...

Папушу за душу купила,

Вона його вірно любила"...

Та тільки проспівав останні слова, а мене враз
у жар... так у жар і кинуло... Я-тррр... І що вже
тоді во мноє сталося... як не смикну, як не крут-
ну та як не чкурну я в гори! А кониченько мій, ні-
би знав, що я їаву піймав і що намірявся надолужити

ЛЕТІВ, ЯК ТА КИ...
ЛЕТІВ, ЯК ТА КИ...

Прибіг на плантацію, а кінь аж труситься...
Як я його не вбив, як я й собі в'язи не скрутив...

Та тільки на подвір'я в'їхав, Горпина в хати.

-Дома? -Пи́таю, прив'язуючи коня.

А вона витріщилась і аж рот роззявила.

-Хто?

-Батько!

Ах тут і Марійка.

-Дома, дома! Ідїть-каже-в хату... а ти, Горпино, од'яки коня та поводи його, бач-у милі!

Увійшов у сіни... А Марійка одчинила трохи хатні двері...

-До вас, тату, козак із станиці! Чи можна?

Чую:

-Можна! Можна!

Увійшов...

-З неділею! Я до вас-кажу... Хочу віч-на-віч з вами побалакати...

-І вас із неділею... Сідайте, гостем будете...

Сів. Сів я й озирнувся... А нічоґенько-думаю живе! Та ще-б, плантація десяти́н із п'ятдесят... Це ж як по сто пудів із десяти́ни... Хай-думаю-по п'ять рублів гамузом продасть, то й то двадцять п'ять тисяч... Ну, хай оренда, росада... зорати, посадити, посапати... хай і двічі посапає... поламати, понизати, посушити та в папуші пов'язати... та хай хоч і п'ятнадцять тисяч, а десять тисяч черк!... Та це ж тільки на табаці... Авжеж-думаю-не оддасть!

-Що-ж ви-питає-хотіли сказати?

-Та хотів-кажу-таке вам сказати... Ви вже, спасибі вам, не гнівайтесь, що, може, не по закону, бо так, бачите, прийшлося... Я-кажу-Гордій Дорош, козак із нашої станиці... А щоб було вам звісно, -уже й одслуживсь... Врядник-кажу-я... пан, звісно, невеликий, а все ж не який "димарь", та за щось же і три лички мені дали і галуни нашили... Міг би-кажу-і на "зверхсрочну" зостатись, а не то що... І не штрафований... Два призи-кажу-добув за джигитовку, а диких кабанів на шестосток б'ю... А живу... хвалити Бога Милосердного, злиднів ще не знав... І не п'ю... хіба що вряди-годи чарку-другу з добрим людьми, як уже в нас водиться... Один-кажу-син у батька... Дівчата кажуть-підстаркуватий, -та це вже самі дивиться, -мені двадцять шість... А

Тепер ще-я парубок... І батько й мати, ще до сучас

би-женись!-в одну душу, а я огинавсь, як знав, що моя наречена ще не виросла... Так скажіть же - кажу-віч-на-віч... А коли б що, то й з людьми не заходжуватимусь, щоб і слави не було... А ми б-ка-ку-і любилися вірненько і добре жили, це вже я знав... Так оце і все, що я хотів сказати...

Подивився на мене-подивився, мугикнув та й каже:

-А тепер, чоловіче добрий, мене послухайте...
Що ви-ковак, це й сліпому видно. Ви й не старий... од сили дав би вам двадцять три. По вас-кажу-бачу, що злидні ще не заглядали у вашу хату. Молодий ви й кремезний... робитимете, то злиднів, Бог дасть, і не знатимете. Та це все-каже-добре, та Марійка в мене одиначка, і я хочу, щоб вона спокійно вік свій прожила. Та ще, бачите, й таке: хоч вона в мене й беручка, а все ж працює до-схочу. Та й що ж то за праця коло чаю, чи й на кухні при двох наймицках... чи, скажім, коло вишиваннячка та мерехенлячка, або хоч би й за книжкою, - лежить собі в теплі-в добрі та почитує! А нива, га? А город? А мазання, а прання, а худоба? А день-у-день удосвіта вставати та товктися до-смерку, та коли ще й діти обсядуть, га? Та де вже їй! Та й ще: вона в мене не дитина, слава тобі, Господи, дівуля-вісімнадцять їй, уже вона й свою думку має... А ще-каже-додам: добре ви зробили, що з людьми не заходжувались, бо... я вже й слово дав. Ідїть же, каже, чоловіче добрий, з Богом та не гнівайтесь...

Сказав і підвівся...

-А ну-кажу-гукніть!

-Кого?

-Та кого ж, кажу, Марійку!

-А на що?

-А щоб спитати, що ж вона думає...

Дивлюся-всміхнувся.

-А чого ви? Які ж тут-питаю-смішки? Та ви ж самі казали, що вона вже має й свою думку!

-Та коли ви-каже-так хочите...

Підійшов до столу, узяв маленький біленький дзвоник і задзвенчав.

Вбігло біляве дівча.

-Поклич Марійку!

Дівча побігло, а Бурнус поглянув на мене, знизав плечима і знов усміхнувся.

Тя того ти - Вуно - всім хрестом

Увійшла. Увійшла вона й стала. Дивлюся-зблідла... І такий мене жаль узяв! Моє ти-думаю-золотко!

А батько:

-Ось оцей... тебе сватає... чуєш? Ще й нарипався: -яка твоя думка... чуєш?

-Що-ж тато хочать?

-Хочу, щоб була розумнішою та не комезилася! Чуєш? Бачиш, як воно в світі буває... еге, з тими, хто капушиться та батька не слухає...

А вона, бідна, зирк-зирк то на батька, то на мене. Вачу-ще дужче зблідла... А Бурнус поглянув у мій бік і втретє усміхнувсь. -Так це ви-кажу-намірилися з мене посміятися, га? Так оце ви так? Так я ж вам не з тих!

Дивлюсь, а він уже в очі сміється... -А, думаю, так ти так? -та до Марійки: -Коли б ви й хотіли дружиною мені бути, батько не оддасть. Прощайте! -І за шапку та в двері.

-Верніться! -Гукнула Марійка.

Вернувся.

-А що-ж ви-питає-робитимете?

-Та щось-кажу-придумаю...

А Бурнус ще раз усміхнувсь та й каже:

-Мало дівчат? У станиці не найде, до мене на плантацію... між воронцівськими вибере собі таку краљу, що ах-ах-ах!

-То-кажу-не про мене... хай хоч яка!

А Марійка блись-блись очима та до мене:

-Так ідіть же собі з Богом, щось уже придумаєте...

Приїхав додому... Сів коло столу... Сів і сиджу... А гарбуз муле та ще так клятий муле! Сиджу, хурься та дивлюся на козака Мамає... -Хоч би ти-думаю-що пораяв! -Та сидів так-сидів та й надумав... Знявся та тижком-нишком у Меречанку до грецького попа...

Приїхав.

-"Каліспера"! Так і так, -кажу, -так чи не обвінчаєте?

-А чого ж, аби метрика та "саранда" рублів... А розпишуться-каже-Костя з Панигою та Янко з Юригою...

-І ніхто не розвінчає?

-Ніхто не розвінчає. Усім толі кажу: -"Гди на

Так і добре, думаю.

Вернувся в станицю. А дощ, як із відра, та зарядив аж до п'ятниці. А в п'ятницю дав Бог годинку... ще в четвер із вечора-менший дощ-менший, мигічка пішла та крупа, а з півночі сіверка повіяла-повіяла, трохи підмерзло, а на рано і пороша випала. Я в гори... Підкрався сонечко так у полудень до самісінької плантації та й сів собі в кущах. Дивлюся-два бузівки коло двору сновігають, -якась роззява воріт, видно, не зачинила, вони й вискочили. -І добре, думаю, хтось же вийде заганяти. -Сів і сиджу. А холодно! Сиджу я й сиджу... Ось уже й сонечко за гору закотилося... Ось уже й смеркає, а з двору ніхто не витикається... -Отакі, думаю, сової-невіри робітниця, чума б їх узяла! Звір же, думаю... Та хіба ж довго вискочити з-за куща хоч би й вовкові? -Сиджу я та лаю Бурнусівську челядь. А вже добре таки й змерз... -А що, думаю, як доведеться мені до-світа бузівків стерегти? -Коли це - біжить... біжить-біжить... -Ей, та це ж те дівча, що Марійку кликало, коли я був у Бурнуса!

-Білоголова! -Гукнув потихеньку.

Підійшло. -Не боязьке, -думаю.

-Поклич-кажу-Горпину! Та гляди мені, кустре, нікому не кажи! Чувш?

-Чую... -Буркнуло.

Погнало бузівків дівча, коли ось і Горпина.

-Ну, слава тобі, Господи, думаю, та й сказав їй, щоб Марійку викликала.

-Сидить же -каже- й не витикайтесь, бо як хлопці з плантації заглянуть, то й печінки вам одсадять, думатимуть, що ви до дівчат... А в неділю-каже-рано тачанку посилатимуть на станицю, Шариковський приїздить...

-А що-ж Марійка?

-А що-ж... виспіває! А вчора батькові сказало: -"Чи не буде річеньки утопитися мені? Та я-каже-з кручі та в ковтюбу, як із нелюбом мені жити!"

-Ну, біжи ж, кажу, Горпино, швидче!

Побігла...

А вже стало й поночіти. Чую-дівчата на плантації заспівали. -Добре, думаю, співають воронцівські дівчата та погано, що зашпори позаходили! -Коли це позад мене - а-у! а з боків - а-у-у! а за хвилику по всіх горах так завило! а собаки на плантації - як не розірвуться. -Оке та-так! -Лу-

маю.-Один-два не страшно й гінджалом шимену, та вони ж тепер ходять тічкою! Задавили ж колись того дядька... Кажуть, барс розірвав, та хто ж його знає, може й вовки... Коли це - ху-ху! -хтось потихесеньку язиком свиснув... -Чи не моя ж це-ду-маю-зовуля? -та й собі-свись! Аж вона...

-А ви-кажу-не з дякливого краю!

-А чого б же-каже-я в горах боялася?

-А вовки?

-Таке!

-Ну, добре, а що-ж ми-питаю-робитимемо?

-О! Та ви ж казали, що щось придумате!

-Так ось що... Треба-кажу-метрику... Був я в Меречанці, так гречеський піп сказав, щоб метрику...

-Я-каже-знаю, де метрика лежить...

-А не боїтеся?

-З вами? Та з вами хоч на край світа!

Так і добре, думаю... І вмовилися, що в суботу, як добре смеркне, вона й вийде.

А в суботу рано кажу своїм:

-Надумав женитися!

-Догризлась таки! Коли? З ким? -Питає мати.

-З Бурнусівною!

-З Марійкою?

-З Марійкою.

І дивлюся на батька.

-Брав би ти-каже-козачку... Дівчина вона, як дівчина, та... бери, сину, козачку! Мало дівчат у станиці, чи що? Та хоч би й Пархомінківна Оксана... Молода, правда, сімнадцять їй, а й роду хорошого, і двохкласову скінчила і не без копійки... І люди он кажуть: -от би пара була!

-І Марійка-кажу-козачка.

-Бурнусівна? Та яка ж вона козачка? Аджеж її батько городовик, він же чернігівський, чи що...

-Авжеж-кажу-козачка!

-Оксана-козачка, кождий скаже, а Марійка... Ну, та як знаєш, сину!

А мати:

-Як на неї подивитися, дівчина вона... гріх що сказати, та звикла жити на готовенькому: є кому зварити, попрати й корів подоїти... Та ти, сину, одеху її бачив? А руки її бачив? Та такими рученятами тільки проскури ліпити! Зросла вона в ро-скошах... Ні, ні, каже, сину, коли вже надумався. бе-ру

Оксана в неї!

-Так або з Марійкою, кажу, або бурлакуватиму!

-Та хай Бог милує! Кого бери та бери... Он як людські сини... -Почала мені мати вичитувати.

-Так благословляєте?

-Благословляємо, благословляємо! Хай Бог помагає!

Побіг я до Гайового, до твого батька, Свириде, та й попросив його, щоб як звечорів, застріг деліжан та виїхав до Вовчих воріт, а сам подався наперед...

Як добре смеркло, Марійка й вийшла. Ми скоренько-скоренько... добігли до Вовчих воріт, а там-на деліжан та й віра на станцію.

А на станцію прибігли, на наше щастя-товарний... Ткнув я кондукторові, а він і одсунув двері у вагоні...

Ровкинув я бурку...

-Чи не добречко, каже, що в нас, у козаків та бурка є!

Сіли ми й ідемо... Ідемо й ідемо...

Я її за руку.

-Давайте ж-кажу-хоч поговоримо, бо ми так і не говорили...

-Так за те-каже-ми думали! Не все одно, чи що? Ви ж думали, Гордію?

-Та думав... Ще-бі! Та такий-кажу-тягар у мене на серці... Мати он каже, що ви вирости в ро-скошах...

-А ви про це не думали? Ні?

-Ні.

-Оце який ви! А я -каже-і про це думала...

-"Сухарі з водою"... -Пропоїтила мені на вухо.

-А цю пісню ви знаєте?

-А якже... Я-кажу-багато пісень знаю! Так то х тільки в піснях співається...

-У піснях-каже-щира правдонька! Я собі казала: що-ж... велике діло! і ми з Гордієм могли б бути багатими, та хіба ж не могла статися пожежа, а ми не могли погоріти? Авжеж могли погоріти! Ось давайте-каже-думати, що ми погоріли... добре? Що тепер у нас тільки й добра нашого, що молодість наша... Я собі кавала: -що-ж... велике діло! робитимемо, то й багатитимемо, а поки в колодочки вб'ємося, "буду шити, прясти, золоте жито жати..." -Я про все вже-каже-передумала! Прийду, було, під

Немає нема... а я все думаю...
Духа! Все нема...

було, думав... Та й ще: хоч на мене батенько й гніватимуться, а... та дадуть же вони нам хоч "на погоріле", чи ні?

Та так балакаючи й доїхали до Кримської. У Кримській трохи покуняли, сидючи на станції, а світом у Меречанку подались.

А після служби й повінчались.

-Ідьмо ж, чоловіче, до батька, бо він це хіба ж таку там тарапачку б'є! -Каже мені Марійка, як із церкви вийшли.

А над вечір були ми на плантації.

Увійшли у двір. Якраз Горпина з хати виткнулась. Як побачила нас, до Марійки з плачем кинулась...

-Чого ти, Горпино?

-Призналась! Оце тільки що призналась! Цілу ніч не спали, а на світ благословилося, до річки побігли і все по-над ковт'юбою ходили та плакали... А це прийшли, -як побачила, думала стерялись і призналась...

Заспокоїли ми Горпину.

-А батько ж -питаю - що?

-Перекрестилися й кажуть: -слава тобі, Господи, слава тобі, Господи! Та чого ж ти-кажуть-хоч рано не сказала? -А це звеліли подати їсти... з учорашнього вечора ні рисочки ж у роті!

Переступили ми поріг. Переступили й стали...

-Ну вже, думав, що буде...

-Так отак, дочко?

-Прощення-кажу-просимо!

А Марійка а ні-пари з уст...

Наблизився до нас, уставився на Марійку й не блимне. А вона на нього очі підвела.

Дивився, дивився на неї, на мене разів скільки позирнув, а тоді зняв Пречисту...

-Ставайте навкол'юшки!

Упали ми навкол'юшки.

-Хай вас, діти мої, Бог благословить, і я благословляю!

Поцілували ми Пречисту й підвелись, а він пригорнув Марійчину голову до своїх грудей та й заплакав.

-А чого ж тато плачуть? Треба ж радіти! -Каже йому Марійка.

-Дочко, каже, дочко... Не діждала, каже, покійниця цього дня... *Ливавсь я на тебе дочко, випита*

ти мати!

Марійка забилаь об батьківські груди, плаче...

-Дочко, каже, дочко... і вона ж, - каже...

І мама? - Спитала Марійка крізь сльози.

-І мама!... Я-каже-був бідний, її за мене не віддавали, так вона й той...

-Так тато не гнівається?

-Ні, каже, не гніваюсь...

А я поцілував його в руку та й собі:

-І на мене, батьку, не гніваєтось?

-І на тебе, сину, не гніваюсь... Жалій-каже-Марійку!

-Авжеж-кажу-жалітиму!

Сіли вечеряти. А як випили з тестем чи по третій чи по четвертій, я й кажу:

-Так це й ви, батьку, по-черкеському женилися?

-А чого ж-каже- "по-черкеському"? По-козацькому!

А після вечері запрягли тачанку та й відвезли мене додому. Попарубкував я ще тиждень з днями, діждалися Марійчиної бабусі з Батурина та й весілля справили... А як найшовся Артем, Бурнус мені й каже: -"Та й добре ж ти, Гордію, учинив, що проти моєї волі пішов!" -Та, мабуть, найщасливішою людиною була тоді моя мати-покійниця... онука ж діждалася! А ви знаєте, - часто свекруха з невісткою - гир-гир, гир-гир, а в нас цього не було... Так отак я женивсь... Хе-хе, як-би вернулося!...

.....
-Кажу ж: багато в житті радості та інколи й не знаєш, де радість знайдеш! -Промовив Дорош похвилі, роблячи цигарку.

ЩО РОБИТЬСЯ ДОМА.

I

М.П - й.

Казав пан - кохух дам.

У "Пролетарській Правді" ч.39 /16 лютого 1930 р./ якийсь Т.Максименко у статті "Перший

етап пройдено /до українізації на Північному Кавказі/" розповідає, як під проводом московських комуністів "українізація неухильно йде вперед".

Цікава стаття Т.Максименка, цього підбрехача московського... Не хотючи, він подав чимало матеріалу, що свідчить не про те, як "українізація йде вперед", а як "неухильно" Москва дбає, щоб українському населенню Кубанщини, Донщини, Терщини та Ставропольщини не дати можливості використати навіть своє право на рідну школу.

Але послухаймо підбрехача.

"За всесоюзним переписом 1926 року-каже він на Північному Кавказі живе 3.106.000 української людности. Це становить 37 % усієї 8-мільйонної людности Північного Кавказу".

Подавши ці брехливі відомости про кількість українського населення Північного Кавказу, підбрехач все ж, видно, засоромився, бо додає:

"Але це число /3.106.000/ можна вважати за зменшене, бо під час перепису, за браком відповідних інструкцій та роз'яснень по деяких місцях багато українців записано, як росіян"...

Не наважився підбрехач написати правду. Не вистачило у нього мужности признатися, що на Північному Кавказі більшість 8-мільйонної людности складають українці, що москалі там у меншості та що під час перепису 1926 року було дано відповідні "інструкції" та "роз'яснення", щоб українців записувати, як росіян. Бо коли б виявилася правда, коли б виявилось, що Північний Кавказ по більшості свого населення є не московським, а українським краєм, то... то московським комуністам довелося б Північний Кавказ або-хоч і фіктивно, хоч і про людське око-приєднувати до України, або утворювати з його в межах РСФСР Українську національну область.

Але це між іншим.

"За радянської влади заходів що-до українізації почали вживати на Північному Кавказі ще 1925 року"... -Повідомляє підбрехач.

Відомо, що московські комуністи-ці "прихильники" "національного самоозначення поневолених народів аж до відділення" -заганували на Північному

му Кавказі ще весною.1920 року,а "заходів що-до українізації почали вживати-як каже підбрехач-ах 1925 року... Отже п'ять років комуністи любісінько обмосковлювали місцеве населення.

Але виявляється,що -"До останнього часу українізацію провадили аж надто повільно.навіть часом гальмували,або й зовсім припиняли її",що "ч а - сто й густо траплялося й так, що більшість людности тої чи іншої станиці вимагала української школи й тоді таку школу не відкривали!"

Так отакіх "заходів що-до українізації почали вживати ще 1925 року" московські комуністи.

Та ось

-1927 року Наркомосвіти РСФСР видав постанову ступнево запровадити викладову українську мову в усіх школах по тих районах,де українська людність становить більшість"...

Нарешті... Хоч і "ступнево",а все ж рідна мова більшости населення Північного Кавказу починає явдитися в школу.українських дітей московські комуністи переставть обмосковлювати... Таким чином могло б сказати:-"За радянської влади заходів що-до українізації почали вживати на Північному Кавказі ще"... не 1925 р. а 1927 року,коли б... Та хай уже продовжує підбрехач:

-"Але-каже він-того ж таки 1927 року вже після пістанови Наркомос'у,видано так званий "декрет Емельянова"... що запропонував місцям цілком припинити всі заходи що-до українізації. У наслідок цього "декрету"... зразу ж припинилося зростання українських шкіл а по де-яких місцях почали були зачиняти й ті,що були"...

Отакі! Отакіх як бачимо,"заходів що-до українізації почали вживати на Північному Кавказі" московські комуністи "ще" 1927 року!

Цікаві пояснення дає підбрехач московський повільности українізації на Північному Кавказі. Він каже:

-"Людність бо в масі була несвідома свої національности,свою українську мову вважали за ничу,"хохлацьку мову",а російську - за вищу. З цієї несвідомости скористувалися... попи,куркульня та

недоцільно
опіцерск

Що попи на Північному Кавказі у своїй більшості москалі, і що вони допомагали й допомагають московським комуністам обмосковлювати українське населення, це так, правда. Але щоб "куркульня та офіцерські недобитки", як каже запроданець Т. Максименко, стояли на перешкоді розмосковленню населення, то в це повірити тяжко. Згадаймо минуле. Згадаймо часи, коли Кубанщина не була поневолена московськими комуністами. Аджеж тоді "куркульня" та "офіцерські недобитки" привозили з станиць у Раду сотні приговорів з побажаннями та вимогами про навчання в школах по-українському. І коли на Північному Кавказі й мається тепер українських шкіл понад 400 /на Кубані-395/, українських хат-читалень-19 /всі на Кубані/, лікпунктів -54 /всі на Кубані/, то дякувати за це треба не московським комуністам, а "куркульні та офіцерським недобиткам". Це вони вирвали у московських комуністів свої українські школи.

Між іншим, підбрехач так нарікає на тих же "куркулів":

"...куркулі удають із себе завзятих українських патріотів і, користуючися затримкою темпу українізації, намагаються розпалити українські шовіністичні прагнення балачками про те, що от, мовляв, радянська влада відокремлює національні німецькі, вірменські, калмицькі райради та сілради, а про українців не дбає".

Отже бачимо, що "куркулі" дуже добре розуміють московську політику. Вони добре вже знають, до якої нації належить більшість населення Північного Кавказу. І через це допоминаються свого права на рідну школу. До речі буде тут сказати, що на ґрунті боротьби з московськими комуністами, які, дійсно, ніяк не дбають про задоволення національних потреб українського населення Північного Кавказу, найбільше жертв дало кубанське козацтво... Не одна сотня свідомих козаків опинилася за межами свого Краю: на Соловках, у Архангельській губернії та на Сибіру.

Боротьба кубанського козацтва з московськими комуністами за свої національні права, а насамперед за свою українську школу була такою завзятою і набрала такого розголосу, що Москва примушена була поступитися. Підбрехач свідчить:

"Наркомосвіти РСФСР, а також ВЦВК рішуче поста-

Північному Кавказу

випливають про українці зацілю на 9

зі. Протягом 1928 року цілий ряд комісій із центру, спеціально призначених від уряду РСФСР, вивчали справу на місці по селах та станицях. Наслідком цих вивчень були відповідні розпорядження центральної влади, що зрушили з мертвої точки справу українізації та накреслили для неї певні шляхи"...

Отже приїхали з Москви комуністи на Північний Кавказ, "вивчали справу на місці по селах та станицях", "зрушили з мертвої точки справу українізації", а після цього

- "на початку 1929 р. Крайвиконком почав складати крайовий план українізації... За цим планом передбачається протягом трьох років, з 1929 до 1930 року включно цілком українізувати апарати радянських та громадських установ у 37 районах 8 округ краю, де українська людність дорівнює 50 і більше відсотків загальної кількості людности"...

Москва пообіцяла дати Північному Кавказу за цим планом 1200 шкіл, шкіл підвищеного типу-77, хатчиталень-328, лікпунктів-605. Не багато, що й казати, але Москва й цього не дасть, якщо населення не спроможеться на сили та не примусить її ще далі поступитися.

А підбрехач Т.Максименко все своє:

- "Українізація-каже він, закінчуючи свою статтю, - неухильно йде вперед. Під проводом комуністичної партії"... і т.д.

Запроданець знає, що під проводом московських комуністів українське населення на Північному Кавказі обмосковлюється, а кубанські "куркулі та офіцерські недобитки" пручаються, борються з Москвою за свої національні права і... примушують Москву, дійсно, "неухильно" поступатися та здавати перед натиском української стихії свої імперіялістичні московські позиції. Знає запроданець все це дуже добре, а підбірує: - "У таких обставинах к л я с о в о ї б о р о т ь б и провадиться на Північному Кавказі українізацію", замість того, щоб сказати: "у таких обставинах" українському населенню Північного Кавказу доводиться виборювати у московських комуністів свою школу.

А.Коба.

ПОХІД НА СТАНИЦЮ.

"Отряд за отрядом отправляются из города в станицы. Едут группами и в одиночку мобилизованные партийцы, отправляются рабочие бригады, досрочно выпускаются студенты краснодарских вузов; курсы, созданные для подготовки мобилизованных, работают с уплотненной нагрузкой; ремонтные бригады, систколонны, кинопередвижки, вагоны-клубы, синеблужные коллективы-все в станицах, на хуторах, на линии".

Так малює цей похід московських комуністів на Кубанську станицю кореспондент Н.Крен у статті, що має наголовок-"Земля дьбом".

Похід відбувається під гаслом "за суцільну колективізацію на Кубані". На ділі це означає, що сотні й тисячі московських "маладцов" їдуть у станицю, щоб остаточно знищити добробут хлібороба та запрягти його в комуністичне ярмо.

Їдуть ці партійці, ці ударники, ці, наспіх вивчені, прикажчики в станицю, щоби погріти руки на процесі "розкулачування", який обернувся у відкритий грабунок кубанських хліборобів.

Їдуть, щоби поживитися за рахунок тяжкої хліборобської праці, щоби під виглядом "організаторської" праці забирати до своїх кишень більшу частину хліборобського заробітку.

Їдуть тому, що серед хліборобів колективізація зустрічає опір; бо хлібороби не хочуть запрягти себе в колективи і нести до колективів своє майно, свій реманент, свою працю.

Кореспондент малює рожевими фарбами цей процес примусової колективізації, що означає руйнування станиці і моральне й матеріальне нищення хлібороба. Інакше більшовицькому кореспондентові не можна й писати. Але й він не може не згадати про явища, якими супроводиться ця "соціалістична перебудова" станиці.

"В станице Ново-Покровской местные кулачки убили теленка, тушу надели на шест и ходили по улицам, покрикивая: режь скотину, все равно колхозу до-

станция

В станице Крепостной кулачье организовало всевеликое пьянство. Вино лилось рекой, а потом охмелевшие дядьки под дирижерством местных "почтенных" распевали песенку:

"Все пропьем
И в колхоз пойдем".

Во время этого пьяного разгула немало скотины распростилось с жизнью. Резали стельных коров, убивали херебных кобыл, а шкуры срочно сбывали шабалам, которые, как вороны, слетались со всех сторон в Крепостную в чайники наживы.

В Ильской местный кулачина публично советовал:

-Резьте быков и коров, идите в колхоз, а там беритесь за палки и будем бить коммунистов".

Дуже характерні малюнки. Кореспондент запевняє, що це все роблять "кулаки", "глитаї". Він му- сить це писати. Ми ж, знаючи нашого хлібороба і маючи відомости з дому, переконані, що в цьому пасивному спротиву проти колективізації беруть участь цілі станиці, за винятком тих небагатьох елементів, яким однаково втрачати нема чого.

Справжньому хліборобові, статечному хазяїнові примусова колективізація не до смаку. Він знає, що в колгоспах він буде працювати, а московські зайди будуть ним командувати. І він пручається, протестує, бореться, сам нищить своє добро, щоб не досталося воно комуністам, а комуністи називають це "класовою боротьбою".

І цей опір, ця боротьба дуже часто приймає інші форми. Не лише ріжуть скотину і пропивають хліб. Доходить і до більш жорстоких засобів самоохорони.

Той же кореспондент пише:

"В Полтавской 4 брата Орловы и Барский зверски лопатами убили селькора Дирко, который усиленно агитировал за колхоз и против местного кулачья; избит был бедняк-активист Ивлев на хуторе Бурятовском. Вот примеры /перечень, конечно, далеко неполный/ возникающих классовых столкновений".

Ми певні, що "суцільної колективізації" на Кубані більшовикам зробити не пощастить.

Колективне господарство-це цілком нова форма господарства; щоби перебудувати сільське господарство на цей новий лад, потрібні інші міри-не міри примусу й насильства. Але це біліштерикам до цього!

У них інша мета...

"Земля кубанская горит! Земля кубанская дыбом!"—каже кореспондент. І закінчує по-більшовицькому, бадьоро: "В пожаре классовых столкновений рождается новая станица, формируются новые люди".

А ми переконані в іншому. Ми гадаємо, що в покаріщі війни Москви з поневоленими народами, у боротьбі хлібороба за свій добробут, у боротьбі його проти московських зайд загартується дух кубанця-хлібороба і викристалізується його воля до вільного незалежного життя.

III

З ЛИСТА.

.....
...Дожилися до такого, що ніколи не повірили б, що можна так мучитись. Не кажу вже про те, що з торбами пішли... А оце з станиці ще вирядили 43 душі. Хто каже у Архангельську губернію, хто каже на Сибір. Думали-думали, що робити, не сьогодні-завтра і по мене прийдуть... Наші кажуть, щоб тікав на Персидську границю, а вони вже підуть у колектив, бо діватися нікуди. І Одарку арештовано, у город повезли. А дітей наші забрали. А він писав, що хоч уже й одбув, а додому не пускають. Нікого із висилки додому не пускають, хоч би й одбув. Кудись далі переселяють...

...По великих станицях гарнізони стоять. Одно слово, Росія нас чисто завоювала...

...Ніхто нікому не йме віри. Он П.З. який був, а й його скрутили, і він спадлючився. Він тепер нишпорить, дослухається, хто що скаже і виказує... Його через це й не вислали... ...І хліб у нас забрали через своїх... Правду казав Т.Г. Шевченко—" за шмат гнилої ковбаси у вас хоч матір попроси"... Уже й по газетах про його пишуть, який, бач, він справний: і хліб поперед усіх повіз, і в колектив він перший пішов... А такий же чоловік був!...

...П'ють, як напропаде. Бєседами по станиці ходять... Зраня до ночі співи, інтернаціонал, гульня... Той кабана заколов, а той валашка зарізав і сходяться, зносять горілку й п'ють. "Доїмо, доп'ємо та й у колектив на казньонний хліб підемо"...

...Живемо в старій хаті а дворище й нову хату-взято

БІБЛІОГРАФІЯ.

С.Макеев.- "К берегам Кавказа" /Історія одной експедиції/.

У лютому місяці р.1923 автор цієї цікавої книги брав участь у таємній експедиції з Царьгороду на Кавказ. Експедицію організував Кубанський ген. Улагай на кошти, що їх дав, як каже С.Макеев, кубанський політичний діяч п.Скобцов. Ця експедиція була ще четвертою. Перші три, і теж із Царьгороду, не були щасливими. План її-п'ятий автор-був великий. Викликали з Сербії з Кубанської дивізії контингент офіцерів та козаків. Частину взяли з Болгарії з Кубанської військової школи. А на чолі експедиції було призначено ген.Геймана.

У зв'язку з організацією експедиції ген.Улагайм було утворено штаб.Макеев дає таку характеристику цьому штабові: багато було-каже він-урядовців, що одержували великі гроші, але в той час, як штабні жили дуже добре, козаки навіть не доїдали. Це спричинилося до того, що ген.Гейман відмовився приймати участь в експедиції, покинув Царьгород і поїхав до Сербії.

Для експедиції було куплено мотор, але під час гулянки мотор ударився об Галатський міст і по-псувався. Треба було його полагодити, але ремонту він не дочекався й згорів... і, таким чином, не було на чому робити експедицію.

Улагай, щоби вийти "сухим із води", як каже Макеев, щоби виправдати зроблені ним видатки, не покинув все ж думку вирядити експедицію. Він заарендував на один рейс до берегів Кавказа шхуну за 1000 лір /автор каже, що її можна було за 800 лір купити/, на якій і поїхала група кубанців /19 душ/.

Автор подає одну цікаву дрібничку, яка характеризує відношення "верхів" до людей, що з своєї доброї волі взяли участь у цій експедиції і безперечно ризикували своїм життям: ген.Улагай наказав видати харчові тім, що їхали, не на березі, а вже на шхуні, в морі...

Поїхали... А в морі виявилось, що капітаном шхуни був бандит. Він віз до Різе три тижні, у Різе натривив на членів експедиції турецьких жандармів, а сам сів на свою шхуну та й утік.

Чимало зазнали люди поневіряння в Туреччині. Їх возили з одного города у другий, і як зловідів яких,

Примаме в таємні. На телеграмі, що повідомляє про це

відповіді не одержувалося. Послали до Улагаєя делегата, але й делегат нічого не виїздив.

На щастя найшлися добросердні емігранти і дали можливість де-кому з членів експедиції поїхати таки на Кавказ, а решті вернутися до Царьгороду. /У Царьгород вернулися 16 березня/.

Книжка п.Макєєва дуже цікава. Коли її читаєш, згадуєш недавнє минуле... Скобцов, Улагаєй, Шкуро, Науменко, Філімснов, Покровський, Врангель, Денікин... Та не тільки ці будівничі єдиної неділимї згадуться, а згадуться і вся та шкода велика, яку вони заподіяли нашому Краві...

А один із висновків, який робиш після прочитання спогадів п.Макєєва, такий: не каються кубанські єдинї неділимці і все пробують зробити з нашого Крає плацдарм для нових авантур російських монархистів... Даремно, їхні заходи ні до-чого, вони не здійснимі.

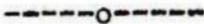
I.P.

-----o-----

З М І С Т.

Г. Ганько. Дві еміграції.	Ст. 1
Є.О - ко. Колективізація.	" 7
Ю.Леглеч.Централізація ССРСР.	" 13
Саврадим. У нашій станиці.	" 15
Що робиться дома.	" 30
Бібліографія.	" 38

.....
Літографія Ярковського.

Редагує колегія.

Прага, 6чна вул.,24.
.....